

3. Partners in crime? The EU, it's strategic partners and international organised crime. [Електронний ресурс] / Thomas Renard – 2014. – Режим доступу: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/ESPO-WP5.pdf

Ярина Турчин

доктор політичних наук, професор

Національний університет «Львівська політехніка»

РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ У СХІДНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Визначення оптимального формату взаємин із Російською Федерацією було та залишається найбільш складним елементом східного виміру зовнішньої політики ЄС, адже внутрішні процеси, які протікають у середині РФ, безсумнівно, впливають на стабільність і безпеку європейського регіону. Однозначно, що ефективність такого виміру зовнішньої політики буде залежати від особливостей відносин між Європейським Союзом і Російською Федерацією, а її позитивна динаміка буде пропорційною до перебігу внутрішніх змін у російському суспільстві [6, с. 68].

Після розпаду Радянського Союзу в країнах Західної та Центрально-Східної Європи сформувалися два підходи до формування політичних відносин з Росією. Перший, передбачав активізацію взаємин з РФ навіть коштом інтересів нових пострадянських держав. Другий – підтримку державного самовизначення радянських держав Східної Європи. На практиці ж західні держави прийняли позицію, коли надавалася словесна підтримка державному самовизначенню радянських держав, але натомість не провадилися конкретні дії [2, с. 50]. На публічному рівні європейські політики досить стримано коментували зміни в СРСР наприкінці 80-х рр. Проте було очевидним, що головним партнером у регіоні Східної Європи для європейських держав залишалася Російська Федерація. Натомість після 2004 року інтерес Європейського Союзу до Російської Федерації був невеликим і здебільшого мав економічне забарвлення. Політичні відносини з РФ залишалися складними, адже Кремль постійно генерував думку про втручання європейців у традиційну

сферу впливу Росії – країни пострадянського простору [5, с. 48–50]. Особливо ситуація загострилася після запровадження у 2009 р. ініціативи ЄС «Східне партнерство».

Одразу після розпаду СРСР у політичних колах Російській Федерації також виробилося два підходи до провадження зовнішньої політики: атлантизм і неоевразійство. Властиво, у межах останнього визріла концепція «третього Риму» або «третьої дороги», де Російська Федерація не Європа і не Азія, а особлива держава для якої ЄС має доволі маргінальне значення. На початку XXI ст. російські ідеологи запровадили поняття «російської приналежності», що позначає суверенність і незалежність РФ у світі. Відповідно, у сфері закордонної політики пріоритетом стало підтвердження домінантної позиції Росії, зокрема й у відносинах з ЄС [3, с. 79]. Останній підхід створив передумови та основу для провадження зовнішньої політики РФ й щодо ЄС.

Зміни у зовнішній політиці Росії щодо Європейського Союзу чітко демонструють й дані соціологічних опитувань. Так, польський дослідник М. Грела зазначає, що з кінця 90-х рр. XX ст. тут домінувало позитивне ставлення до Європейського Союзу. Та вже через декілька років половина населення РФ сприймала Євросоюз як пряму загрозу для своєї державної незалежності. Далі несприйняття європейських партнерів російським суспільством тільки зростало і вже станом на 2015 рік складало понад 70%. Такі показники спровоковані переконанням громадян РФ, що політика ЄС відносно Росії призвела до маргіналізації російських економічних інтересів і поступового послаблення її політичної позиції в регіоні так званого «близького зарубіжжя» [5, с. 37].

Європейські дослідники виокремлюють ті фактори, які доводять реальність загроз для ЄС, джерелом котрих є Російська Федерація. Це, по-перше, пов'язано з обмеженою динамікою дій ЄС, по-друге, зі зміною зовнішньополітичною стратегією Москви, яка стосує нові інструменти впливу, як-от: євразійський інтеграційний проект, який нав'язує спільну інституційну структуру та нормативно-правову базу країнам пострадянського простору. Участь у ньому заперечує можливість інтеграції з ЄС, що творить нові виклики для зовнішньої політики Євросоюзу; використання політико-економічної (головно, енергетичної) залежності країн пострадянського простору від РФ, яка за таких умов пропонує «привабливу» фінансову підтримку, незалежну від

демократичних процесів чи економічних трансформацій [9, с.6]. На відміну від країн Центральної Європи, зазначає Р. Садовські, які в 90-х рр. зосереджували зусилля винятково на євроатлантичній інтеграції, для країн Східної Європи європейська інтеграція не є єдиною можливою опцією. Важливу роль у зовнішній політиці тих держав відіграють інші суб'єкти міжнародних відносин, а найголовніше – Російська Федерація. Відтак, зініційований нею євразійський інтеграційний проект, однозначно, є серйозним геополітичним викликом для ЄС.

Характеризуючи відносини між ЄС і РФ, європейські аналітики також виокремлюють посилення імперіалістичних тенденції і, як наслідок, розвиток політики ревізіоналізму [3, с.105]. Зокрема Г. Ясінські навів фактори, які, на його переконання, підштовхнули РФ до такого типу зовнішньої політики, а саме: розширення НАТО та ЄС упродовж 1999–2004 рр.; змушення Белграду до відмови від частини території Косово попри величезний супротив зі сторони Росії; введення американських, австралійських, британських та польських військ до Іраку у 2003 р.; підтримка європейськими лідерами Помаранчевої революції в Україні тощо [7, с. 31].

Отже сутність нової зовнішньополітичної доктрини Росії зводиться до посилення її впливу на міжнародній арені та послаблення позицій Заходу, у тому числі й американської політики однополюсності. Політичні еліти РФ претендують на статус самодостатніх і самостійних гравців на міжнародній арені, позиціонування Росії як одного з центрів впливу сучасного світового порядку. Тому метою Росії є не лише формування нового типу відносин з ЄС, а й утримування країн Східної Європи у статусі «буферної зони між ЄС і РФ» [4, с. 121].

Як наслідок, ті країни, яка задекларували єдність з ЄС отримали заморожені збройні конфлікти на своїх територіях, квазідержавні утворення, зорганізовані російською владою. Очевидно, що Росія підтримує і сприяє поширенню на пострадянському просторі сепаратистських рухів. Натомість, в інтересах ЄС є стабілізація політичної ситуації в східноєвропейському регіоні, що пов'язано загалом з питанням європейської безпеки, зменшенням диспропорції у добробуті між членами ЄС і його сусідами [8, с. 102]. Сьогодні головною метою Заходу є не допустити посилення збройного конфлікту між Росією та Україною, російського впливу на сепаратистські рухи в країнах

пострадянського простору, досягти деескалації і віднайти ефективні політичні механізми розв'язання конфліктів в регіоні Східної Європи.

Безперечно, що конфлікт між РФ і ЄС буде тривати ще багато років поспіль, а найбільш ефективнішим інструментом для його розв'язання можуть слугувати зміни політичної системи Росії, що, однозначно, є доволі довготривалим процесом. Загалом майбутнє РФ є доволі неоднозначним, а головною причиною тому є дуже повільне протікання інституційної реформи, якою Захід вкрай розчарований, а також згортання демократичних процесів.

Треба розуміти, що посилення позицій Росії на міжнародній арені впродовж останніх десяти років і повернення до «панівної» зовнішньої політики сформували перед ЄС нові виклики, які суттєво різняться від викликів першої половини 90-х рр. Для Європейського Союзу важливою є співпраця з РФ як стабільною, відкритою державою, яка функціонує на демократичних засадах, правових нормах, принципах ринкової економіки. Тому, європейський Союз зацікавлений у поступовій європеїзації Росії, формування тут політичної, економічної та суспільної моделей розвитку європейського кшталту [1, с.41]. Проте не всі країни ЄС зберігають оптимізм щодо трансформаційного успіху Російської Федерації, розглядаючи цей процес через призму історичного досвіду та вважають, що Росія ще довгий період матиме дисфункціональний режим щодо європейських стандартів [1, с. 42].

Швидше за все Росія й надалі буде розвиватися шляхом авторитаризму, позаяк сценарій її демократизації ускладнюється різними чинниками, а головно: недостатністю демократичних традицій в Росії [4, с. 123]; більшість суспільства, і політичні еліти вбачають в авторитаризмі шанс розбудови своєї держави; послабленням позиції США на міжнародній арені й укріпленням позицій Китаю можуть ослабити демократію та посилити сприйняття авторитаризму як її альтернативу.

(Публікація виконана за результатами наукового стажування в рамках нагороди імені Івана Виговського, наданої Центром Східноєвропейських студій Варшавського університету).

Література:

1. Europa Wschodnia i Południowy Kaukaz w polityce Unii Europejskiej / [red.nauk. A.Staszczuk]. – Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, 2011. – 187 s.

2. Fedorowicz K. Polska polityka wobec Rosji, Ukrainy i Białorusi w latach 1989 – 2010 / K.Fedorowicz. – Poznań: Wydawnictwo naukowe UAM, 2011. – 343 s.
3. Legucka A. Polityka wschodnia Unii Europejskiej / A. Legucka. – Warszawa: Akademia Obrony Narodowej, 2008. – 180 s.
4. Militarne i niemilitarne aspekty bezpieczeństwa Polski w Unii Europejskiej / [red.nauk. T.Szczurka]. – Warszawa: Wojskowa Akademia Techniczna, 2014. – 240 s.
5. Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej / [red.nauk. M.Grela, Z.Rapacki]. – Warszawa: Akademia Finansów i Biznesu Vistula, 2016. – 196 s.
6. Partnerstwo Wschodnie wielką szansą Europy / [red.nauk. J.Sawczuk]. – Poznań: Wyższa szkoła bankowa w Poznaniu, 2011. – 328 s.
7. Praktyczne uwarunkowania bezpieczeństwa Europejskiego / [red.nauk. B.Jagusiak, K.Karski]. – Warszawa: Wojskowa Akademia Techniczna, 2018. – 378 s.
8. Rosja. Ukraina. Białorus. Wybrane dylematy rozwoju / [red.nauk. S. Gardocki]. – Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2013. – 208 s.
9. Sadowski R. Partnerstwo w czasach kryzysu. Wyzwania dla integracji europejskiej państw Europy Wschodniej / Rafal Sadowski // Punkt Widzenia. – Warszawa, 2013. – № 36. – 53 s.

Уханська Ольга

студентка групи МВ-41

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доцент Івасечко О.Я.

ПРОБЛЕМИ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ ЄС

Сьогодні експерти активно обговорюють можливі сценарії щодо виходу Великої Британії з ЄС. Важливо констатувати той факт, що для офіційного Лондона характерне таке поняття як «євроскептицизм», відтак, на наш погляд, доцільно вдатись до етимології цього феномену. Важливо сказати, що з кожним роком євроскептицизм стає все більш проблемним питанням для ЄС, адже цей